ಎಂ. ಚಿದಾನಂದ ಮೂರ್ತಿ

ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು

ಅನುಬಂಧ: ಕನ್ನಡ 'ಜೂಬು' ∽ ಸಂಸ್ಕೃತ 'ಯೂಪ'[1]

ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಪಶುಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿದ್ದಿತೆಂಬ ಸಂಗತಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಾಗಿದೆ.[2] ಸೋಮಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪಶುಬಲಿಯು ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವುದೇ ಪ್ರಮುಖವಾಗಿರುವ ಯಾಗವನ್ನು 'ನಿರೂಢ ಪಶುಬಂಧ'ವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಬಲಿಕೊಡಲಿರುವ ಪಶುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲು ನೆಟ್ಟಿರುವ ಕಂಬವೇ ಯೂಪ. ಯೂಪದ ವರ್ಣನೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶ್ರೌತಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಡಾ. ಪಿ. ವಿ. ಕಾಣೆಯವರು ಯೂಪದ ಬಗ್ಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳ ಸಾರಾಂಶ ಹೀಗಿದೆ—"ಯೂಪವನ್ನು ಪಲಾಶ, ಖದಿರ, ಬಿಲ್ವ ಅಥವಾ ರೌಹಿತಕ ವೃಕ್ಷದಿಂದ ಮಾಡಬೇಕು. ಕೆಲವು ಸೋಮಯಾಗಗಳಲ್ಲಂತೂ ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಖದಿರವೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಎತ್ತರ ಒಂದು ಅರತ್ನಿಯಿಂದ ಮೂವತ್ತಮೂರು ಅರತ್ನಿಯವರೆಗೆ (ಅರತ್ನಿ= ಮೊಳಕೈಯಿಂದ ಕಿರುಬೆರಳಿನ ತುದಿಯವರೆಗಿನ ಅಳತೆ); ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎತ್ತರ ಮೂರರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಅರತ್ನಿ. ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹೂಳುವ ಯೂಪದ ಭಾಗವೇ 'ಉಪರ'; ಇದನ್ನು ಕೆತ್ತಬಾರದು. ಉಳಿದ ಭಾಗವನ್ನು

---

1 ∽ ಈ ಚಿಹ್ನೆಯು ಸಂವಾದ ಪದ (Corresponding word) ಎಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

2 ಪ್ರಾಣಿಬಲಿಯು ಋಗ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಆಪ್ರೀ ಸೂಕ್ತಗಳಲ್ಲಿ ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಅಶ್ವವನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗದ ಪದ್ಧತಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತು. ಪುರುಷಸೂಕ್ತವು ಮನುಷ್ಯರನ್ನು ಬಲಿಯಾಗಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಾಗವನ್ನು ವಿವರಿಸದಿದ್ದರೂ, ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದ್ದ ಅಂತಹ ಪದ್ಧತಿಯ ನೆನಪನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಐತರೇಯ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಶುನಶ್ಶೇಪನ ಕತೆ ಇತಿಹಾಸಪೂರ್ವದ ನರಬಲಿಯ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ.

—Gen. Editor–R. C. Majumdar: The Vedic Age. (Bharatiya Vidya Bhavan, Bombay, 1965), pp. 331–2

ಕೆಳಗಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಕ್ರಮೇಣ ಸಣ್ಣದಾಗಿರುವಂತೆ ಅಷ್ಟಕೋಣಾಕಾರವಾಗಿ[3] ಕೆತ್ತಬೇಕು. ಯೂಪವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಕಂಬದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಉಳಿಯುವ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬಡಗಿಯು ಅಷ್ಟಕೋಣಾಕೃತಿಯ, ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಅಡಿ ಆಳದ ಒರಲಿನಂತಹ ಟೊಳ್ಳು ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಒಂದು ಶಿರೋವೇಷ್ಟನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದೇ 'ಚಷಾಲ'. ಚಷಾಲವು ಯೂಪದ ಮೇಲೆ ರುಮಾಲಿನಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಯೂಪದ ಮೇಲ್ಭಾಗದ ತುದಿಯು ಎರಡು ಮೂರು ಅಂಗುಲದಷ್ಟು ಮೇಲೆದ್ದು ಕಾಣುವಂತಿರಬೇಕು."[4]

ಯೂಪಸ್ತಂಬಗಳ ವರ್ಣನೆ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ.

ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ[5]—

ಪ್ರಾಪ್ತೇ ಯೂಪೋಚ್ಛ್ರಯೇ ತಸ್ಮಿನ್ ಷಡ್ಬೈಲ್ವಾಃ ಖಾದಿರಾಸ್ತಥಾ ।
ತಾವಂತೋ ಬಿಲ್ವಸಹಿತಾಃ ಪರ್ಣಿನಶ್ಚ ತಥಾಪರೇ ॥

ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕಮಯೋ ದಿಷ್ಟೋ ದೇವದಾರುಮಯಸ್ತಥಾ ।
ದ್ವಾವೇವ ತತ್ರ ವಿಹಿತೌ ಬಾಹುವ್ಯಸ್ತಪರಿಗ್ರಹೌ ॥

---

[3] ಎಂಟು ಮೂಲೆ ಏಕೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಶತಪಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ— "ಗಾಯತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಅಕ್ಷರಗಳು; ಗಾಯತ್ರಿ ಯಜ್ಞದ ಅಗ್ರಭಾಗ; ಯೂಪವೂ ಯಜ್ಞದ ಅಗ್ರಭಾಗ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯೂಪಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಮುಖಗಳು."

—(Śatapatha Bramhana. Tr. Julius Eggeling, Sacred Books of the East. part II, P. 167. Delhi, 1966)

[4] P. V. Kane: History of Dharmaśāstra (Poona 1941) II. ii, pp. 1110–12.

[5] ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಮಾಯಣ—ಬಾಲಕಾಂಡ. Ed. G. H. Bhatt (Baroda 1960) pp. 96–7. 'ಶ್ರೀ ಚಾಮರಾಜೋಕ್ತಿ ವಿಲಾಸ'ವೆಂಬ ಕನ್ನಡ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ (ಬೆಂಗಳೂರು 1967. ಪು. 26) ಹೀಗಿದೆ:—"ಈ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯಾಗವು ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಿರಲು ಯಜ್ಞಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕುಶಲರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಲಕ್ಷಣ ಲಕ್ಷಿತಗಳಾದ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ಶೋಭಾಯಮಾನವಾಗಿದ್ದುವು. ಆ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಲ್ಲವತ್ತದ ಯೂಪಗಳ ಸ್ತಂಭಗಳು ಆರು. ಕಗ್ಗಲಿಯ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ಆರು. ಮುತ್ತುಗದ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ಆರು. ಚಳಿಯ ಯೂಪಸ್ತಂಭ ಒಂದು. ದೇವದಾರು ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ಎರಡು—ಈ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳೂ ಇಪ್ಪತ್ತೊಂದು ಅರತ್ನಿಗಳ ಉದ್ದವುಳ್ಳಂಥವು. ಎಲ್ಲಾ ಯೂಪಗಳೂ ಎಂಟೆಂಟು ಅರಗುಗಳಾಗಿ (ಅರಗು = ಅರುಗು—ಮೂಲೆ, —ಲೇಖಕ) ನಯವಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಿಗಳಿಂದ ಕೆತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಂಥವಾಗಿದ್ದುವು." ಜೊತೆಗೆ (Ralph T. H. Griffith ಅವರ ರಾಮಾಯಣದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅನುವಾದವನ್ನು ನೋಡಿ (Vol. I, 1870. pp. 76–7)

ಕಾರಿತಾ: ಸರ್ವ ಏವೈತೇ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞೈರ್ಯಜ್ಞಕೋವಿದೈಃ ।
ಶೋಭಾರ್ಥಂ ತಸ್ಯ ಯಜ್ಞಸ್ಯ ಕಾಂಚನಾಲಂಕೃತಾ ಭವನ್ ॥

ವಿನ್ಯಸ್ತಾ ವಿಧಿವತ್ ಸರ್ವೇ ಶಿಲ್ಪಿಭಿಃ ಸುಕೃತಾ ದೃಢಾಃ ।
ಅಷ್ಟಾಶ್ರಯಃ ಸರ್ವ ಏವ ಶ್ಲಕ್ಷ್ಣರೂಪ ಸಮನ್ವಿತಾಃ ॥

ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ[6]—

ಭೀಷ್ಮೇಣ ಧರ್ಮತೋ ರಾಜನ್ ಸರ್ವತಃ ಪರಿರಕ್ಷಿತೇ ।
ಬಭೂವ ರಮಣೀಯಶ್ಚ ಚೈತ್ಯಯೂಪ ಶತಾಂಕಿತಃ ॥

ಕಾಳಿದಾಸನಲ್ಲಿ ಯೂಪದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಊರುಗಳು ಯೂಪಚಿಹ್ನಾಂಕಿತವಾಗಿದ್ದುವೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ.[7] ಅನೇಕ ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವುಗಳ ಹೆಸರಿದೆ.[8]

ಅನೇಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅನೇಕ ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. 450ರ ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದ ಕದಂಬವಂಶವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುತ್ತ "....ಆಶ್ವಶ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಹೋಮೇಷ್ಟಿ ಪಶುಪಾರ್ವಣ ಶ್ರಾದ್ಧ ಪೌಷ್ಟಿಕಂ" ಎಂದಿದೆ.[9] ಇಲ್ಲಿಯ 'ಪಶು' ಎಂಬುದು ಪಶುಬಲಿಯನ್ನೇ ಹೇಳುವುದೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ. ದುರ್ಗಸಿಂಹ, ಬಸವಣ್ಣ ಮುಂತಾದವರ ಉಕ್ತಿಗಳೂ, ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳೂ, ಪಶುಬಲಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುತ್ತವೆ.[10] ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಯೂಪಸ್ತಂಭದ ಪ್ರಸ್ತಾಪವೂ ಇದೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ, **ಪಂಪಭಾರತದಲ್ಲಿ** ಚಿನ್ನದ ಯೂಪಸ್ತಂಭದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ.[11]

---

[6] ಮಹಾಭಾರತ (ಪೂನ. 1929)· 1· 109, 13

[7] B. S. Upadhyaya : India in Kalidasa (1968) p. 324

[8] ಉದಾಹರಣೆಗೆ, ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಚೋಳದೊರೆ ಯಾಗಮಾಡಿದ ತಾಮ್ರಪರ್ಣೀ ನದಿಯ ದಡದುದ್ದಕ್ಕೂ ಚಿನ್ನದ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳಿದ್ದುವೆಂಬ ವರ್ಣನೆ ಬಂದಿದೆ.

—(A. B. L. Awasthi : Studies in Skānda purāna, Lucknow. 1965. p. 206)

[9] EC. VII SK. 176, c. 450 A.D.

[10] ವಿವರಗಳಿಗೆ, ನೋಡಿ—ಎಂ. ಚಿದಾನಂದಮೂರ್ತಿ : ಕನ್ನಡ ಶಾಸನಗಳ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಅಧ್ಯಯನ (ಮೈಸೂರು, 1966), ಪು. 435-6.

[11] ಪಂಪಭಾರತ, 6. 35.

ಬಳಸೆ ಮುಗಿಲ್ಗಳ್ ಕನಕಾ । ಚಳಮಂ ಬಳಸುವವೊಲಿಕ್ಕಿದಾಹುತಿಗಳ ಗೊಂ ।
ದಳದಿನೊಡನೊಗೆದ ಪೊಗೆಗಳ್ । ಬಳಸಿದುವೆಡೆಬಿಡದೆ ಕನಕಯೂಪಮನಾಗಳ್ ॥

ಅದೇ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಯಾಗದ ಚಿತ್ರವು ಒಂದು ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಬಂದಿದೆ.[12] ವಿವೇಕ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಯೂಪಸ್ತಂಭದ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ.[13] ಧರ್ಮರಾಜನ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ ವರ್ಣಿಸುವಾಗ ಶ್ರೌತಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಯೂಪದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ತಂದಿದ್ದಾನೆ.[14]

ಇಷ್ಟಕಾಚಯನದಿಂ ರಾಜಿಸಿತು ಬಳಸಿ ಪರಿ
ಶಿಷ್ಟದಿಂದೊಪ್ಪಿದುವು ಪಲವು ವೇದಿಗಳೆಸೆದು
ಪಷ್ಟಕುಂಡದ ರಚನೆ ಪಾಲಾಶವೇಳು ಖಾದಿರವಾರು ಬಿಲ್ವವೈದು ।
ಧೃಷ್ಟಮಾದುನ್ನತ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕಂ ಮೂರ
ಧಿಷ್ಠಿತದ ಯೂಪವಿಂತೇಕವಿಂಶತಿಗಳು
ತ್ಕೃಷ್ಟ ತ್ರಿವೃತ್ಸೂತ್ರ ಭೂಷಿತ ಚಷಾಲದಿಂ ಮೆರೆದುವಾ ಮಂಟಪದೊಳು ॥

ಅಲ್ಲೇ ಇನ್ನೂ ಎರಡು ಮೂರು ಕಡೆ ಯೂಪದ ಉಲ್ಲೇಖಗಳಿವೆ ("ಸುಮಂತ್ರಿತ ಯೂಪದೊಳ್ ಕಟ್ಟಿತಧ್ವರ ಹಯವ"— 33. 15; "ಉಳಿದ ಯೂಪಂಗಳೊಳ್ ಕಟ್ಟಿರ್ದ ಪಶುಗಳಂ. . . ."—33. 32). ಅಶ್ವಮೇಧಾದಿ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ರಾಜರ ಉಲ್ಲೇಖ ಅನೇಕ ಕಡೆ ಬಂದಿದೆ. ಬಾದಾಮಿ ಚಾಲುಕ್ಯರು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಾಗಿದೆ. ರಣವಿಕ್ರಮನೆಂಬ ದೊರೆಯನ್ನು "ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮಾಗ್ನಿಚಯನ ವಾಜಪೇಯ ಬಹುಸುವರ್ಣ ಪುಂಡರೀಕಾಶ್ವಮೇಧಾವಭೃತಸ್ನಾನಪವಿತ್ರೀಕೃತ ಶರೀರಸ್ಯ" ಎಂದು ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಕರೆದಿದೆ.[15] ಇಟ್ಟಿಗೆ ಎಂಬ ಅಗ್ರಹಾರದ

---

12 ಅದೇ, 4. 59.
ಮನಪೂರಾಧಿತ ಹೋಮಭೂಮಿ ಪಶುಗಳ್ ಕಃಮಾತುರರ್ ಬಂದ ಮಾ
ವಸಿತುಂ ಸ್ಥಾಪಿತ ಯೂಪಕೋಟಿ ಬಳವತ್ಕಾಮಾಗ್ನಿ ಹೋಮಾಗ್ನಿ ಚಂ
ದನ ಕರ್ಪೂರ ಮೃಣಾಳನಾಳಮ ಪೊದಟಿರ್ದ್ದಧ್ಮಂಗಳಿಂತಾಗೆ ತಾ
ನಿನಿತುಂ ಕಾಮನ ಬೇಳ್ವೆಯೆಂದು ಸುಗಿದಳ್ ತನ್ವಂಗಿ ಬೆಳ್ದಿಂಗಳೊಳ್ ॥

13 ವಿವೇಕ ಚೂಡಾಮಣಿ (ಸಂ: ಜಿ. ಎಂ. ಉಮಾಪತಿಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, 1969). ಪು. 121.
". . . . ವೇದಿಕೆ ಯೂಪಸ್ತಂಭಾದಿ ರಚನೆಗಳಂ ಮಾಡುತ್ತ. . . ."

14 ಜೈಮಿನಿ ಭಾರತ (ಸಂ. ಪಿ. ಆರ್. ಕರಿಬಸವಶಾಸ್ತ್ರೀ), 33. 37.

15 **E.I. XXVIII p. 62, 578 A.D.** ರಾಜನಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ತರುವ ಯಜ್ಞಗಳೆಂದರೆ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ, ವಾಜಪೇಯ, ರಾಜಸೂಯ ಮತ್ತು ಅಶ್ವಮೇಧ. ಎಲ್ಲೋರದ ಕೈಲಾಸ ದೇವಾಲಯದ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೊರೆದಿರುವ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯು (8ನೆಯ ಶತಮಾನ) ಬಹುಶಃ ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ ಯಾಗವನ್ನು ನಡೆಸುವ ಶಾಲೆಯ ವರ್ಣನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಷ್ಟೋಮ ಶಾಲೆಯ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳು ಇವು—(1) ಯೂಪ, (2) ಉತ್ತರವೇದಿ, (3) ದಶಪದ,

ಬ್ರಾಹ್ಮಣರನ್ನು "ಅಶ್ವಮೇಧಾದ್ಯನೇಕ ಯಜ್ಞಾಗಮವಿಧಿ ಪಾರಾವಾರ ಪಾರಾಯಣರ್" ಎಂದು ಒಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿದೆ.[16] ಕದಂಬರ ಮಯೂರಶರ್ಮನು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಹದಿನೆಂಟು ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಗಳ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ೧೪೪ ಗ್ರಾಮಗಳನ್ನು ದತ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಈಚಿನ ತಾಳಗುಂದದ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿದೆ.[17] ಇವೆಲ್ಲವೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಅಶ್ವಮೇಧಯಾಗಗಳು, ಅಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಾಣಿಬಲಿಗಳು—ಇವುಗಳಿಗೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ.

ಶ್ರೌತ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಯೂಪಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಮರ ಅಥವಾ ಮರಗಳಿಂದ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ವಿಧಿಯನ್ನು ಹಾಕಿವೆಯೆಂಬ ಮಾತೇನೊ ನಿಜ. ಇದಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಕಾರಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತುನಿರ್ಮಾಣಗಳಿಗಾಗಿ ಮೊದಲು ಬಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದುದು ಮರವೇ. ಮನೆ, ದೇವಾಲಯ, ಕಂಬ, ವಿಗ್ರಹ ಮುಂತಾದುವುಗಳಿಗಾಗಿ ಕಲ್ಲನ್ನು ಬಳಸಲಾರಂಭಿಸಿದ್ದು ಬಹುಶಃ ಈಚೆಗೆ.[18] ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದಂತೆ ಸ್ಕಾಂದಪುರಾಣ, ಪಂಪಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಚಿನ್ನದ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳ ಮಾತನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ—ಅಲ್ಲಿ ಏನೇ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ ಇರಲಿ—ಮರವಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದ ಯೂಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಕ್ಷೇಪಣೆಯೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಧ್ವನಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಪದೇ ಪದೇ ಮರದಿಂದ ಯೂಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರ ಬದಲು, ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವ ಪದ್ಧತಿ ಕ್ರಮೇಣ ಬೆಳೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಲ್ಲಿನ ಯೂಪಸ್ತಂಭವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅದರ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೊರೆಯಿಸಿರುವುದೂ ಉಂಟು.[19] ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕಮಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಿರೇಮಗಳೂರಿನ ಯೂಪಸ್ತಂಭವು ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದಾಗಿದೆ. ಹಿರೇಮಗಳೂರು ಚಿಕ್ಕ

(4) ಹವಿರ್ಧಾನ, (5) ಸದಸ್, (6) ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಶಾಲಾ, (7) ಪ್ರಧಾನವೇದಿ, (8) ಪತ್ನೀಶಾಲಾ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯೂಪ, ಉತ್ತರವೇದಿ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದ ಐದು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೈಲಾಸದ ಯಜ್ಞಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

—C. R. Sengupta: "The Yajñaśālā of Kailasa at Ellora and Identification of some of its sculpture"—(Indian Historical Quarterly, xxxvi. pt. i, March, 1960).

16 EI. xiii. p. 41, 1112 A.D.

17 EC. vii. Sk. 178, 1092 A.D.

18 ಮುಂದೆ 27ನೇ ಅಡಿಟಿಪ್ಪಣಿ ನೋಡಿ.

19 D. C. Sircar: Indian Epigraphical Glossary (1966). p. 387.

ಮಗಳೂರಿಗೆ ಒಂದು ಮೈಲಿ ದಕ್ಷಿಣ–ಪೂರ್ವಕ್ಕಿರುವ, ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವ ಒಂದು ಗ್ರಾಮ. ಅಲ್ಲಿಯ ಸಿದ್ಧಪುಷ್ಕರಿಣಿ ಎಂಬ ಕೊಳದ ಹತ್ತಿರ ನವನಾಥರು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿದರೆಂದೂ, ಮುಂದೆ ಜನಮೇಜಯನು ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಬಂದು ಸರ್ಪಯಾಗವನ್ನು ಮಾಡಿದನೆಂದೂ ಸ್ಥಲಪುರಾಣವಿದೆ.[20] ಆ ಸರ್ಪ ಯಾಗದ ಗುರುತಾಗಿ ಒಂದು ಯೂಪವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನಮೇಜಯ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಆ ಸ್ತಂಬವು ಒಂಭತ್ತು ಅಡಿಯ ಕಲ್ಲಿನ ಕಂಬವಾಗಿದ್ದು, ತುದಿಯಲ್ಲಿ ತ್ರಿಶೂಲ ಅಥವಾ ಭಲ್ಲೆಯದಂತೆ ಅಗ್ರಭಾಗವು ರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಸಮೀಪದಲ್ಲೇ ಶಿವ ದೇವಸ್ಥಾನವಿದೆ.[21]

ಆ ಯೂಪಸ್ತಂಭದ ವರ್ಣನೆಯು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು[22]—"The Yupa stambha has a high cubical base, then a short octogonal moulding and then again another cubical moulding overlaid by a square abacus bearing a long lotus bud. On the east and west sides of the bud, there are three incised lines suggestive of a trident." ಕಂಬವು ಅಷ್ಟಕೋಣಾಕೃತಿಯದು. ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಭಾಗವು ಹಿಂದೆ ನಾವು ನೋಡಿರುವ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳ ತುದಿಯ 'ಚಷಾಲ'ದಂತಹ ರಚನೆ ಯೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇದು ಯೂಪಸ್ತಂಭವೇ ಆಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಥಳಪುರಾಣವೂ ಅದರ ವಿನ್ಯಾಸವೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವಂತೆ ಅದರ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳೂ[23] ಅದನ್ನೇ ದೃಢಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಒಂದು, ಯೂಪಸ್ತಂಭದ ಪಶ್ಚಿಮ ಮುಖದ ಮೇಲಿನ ಶಾಸನ—

. . . . ಗುಳವಮ . . . .

. . . . .ರ

. . . . .ಹ. . . . .ಅಶ್ವಯೂಪ

ಶ. . . . . .ಮ

ಇದರ ಅಕ್ಷರಗಳು ಬಹುಶಃ ಕ್ರಿ.ಶ. ಎರಡನೆಯ ಶತಕಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು. ಇನ್ನೊಂದು ಅದೇ ಸ್ತಂಭದ ಪೂರ್ವಮುಖದ ಮೇಲೆ ಲಿಖಿತವಾಗಿದೆ.

---

[20] Mysore Gazetteer (Ed. C. Hayavadana Rao, Bangalore, 1930) Vol. V, p. 1147

[21] ಅದೇ. ಹಾವು ಕಚ್ಚಿದವರು ಬಂದು ಆ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿ, ಸಿದ್ಧ ಪುಷ್ಕರಿಣಿ ಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ, ವಿಷದಿಂದ ಮುಕ್ತರಾಗುತ್ತಾರೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆಯೂ ಇದೆ. (ಅದೇ. ಪು. 1148)

[22] MAR (1942), p. 47

[23] MAR (1945), pp. 110–2

ಶ್ರೀ [ಅ]ಣ್ಣಯ್ಯ
ಡಿಸಿದ ಬಲಿ
ಲಕಿಗ

ಮೊದಲನೆಯದು ಇದು 'ಅಶ್ವಯೂಪ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ, ಎರಡನೆಯದು ಬಲಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ಈಗ ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ತಾಳಗುಂದ ಸ್ತಂಭ ಶಾಸನವನ್ನು[24] ನೋಡಬಹುದು. ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿರುವ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಇದೂ ಒಂದು.[25] ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತಾಳಗುಂದ ಕದಂಬರ ಮೂಲಪುರುಷನಾದ ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಹುಟ್ಟೂರು. ಅವನ ವಂಶದವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮನೆಯ ಬಳಿ ಕದಂಬವೃಕ್ಷವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಕದಂಬರೆಂಬ ಹೆಸರಾಯ್ತು. ಮೂಲತಃ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದ ಕದಂಬರು ಅನೇಕ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವಭೃಥ ಸ್ನಾನದಿಂದ ಒದ್ದೆಯಾದ ಕೂದಲುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ವೇದಗಳ ಅಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ 'ಅವಗಾಹ'ವೆಂಬ ಸ್ನಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ವಿಧಿವತ್ತಾಗಿ 'ಅಗ್ನಿ'ಯನ್ನು ಕಾಪಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಸೋಮಪಾನವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಹೋಮಗಳು, ಪಶುಬಲಿ, ಶ್ರಾದ್ಧ ಇವುಗಳಿಂದ ಅವರು ಪುಷ್ಟರಾಗಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ಶುದ್ಧ ವೈದಿಕರಾಗಿದ್ದ ಈ ವಂಶದವರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಯೂರಶರ್ಮ ಉನ್ನತ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಕಂಚಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿಯ ಘಟಿಕಾಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿದ. ಮುಂದೆ, ಕಂಚಿಯ ಪಲ್ಲವರು ತನಗೆ ಅವಮಾನಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಸಹಿಸದೆ, ತೀವ್ರರೋಷದಿಂದ, ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿಹಿಡಿದು, ಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿ ಪಲ್ಲವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ, ಅವರಿಂದಲೇ ಅಭಿಷಿಕ್ತನಾದ. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿದ್ದ ಕದಂಬರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾದದ್ದು ಹೀಗೆ. ಮಯೂರಶರ್ಮನ ಬಳಿಕ ಬಂದ ದೊರೆಗಳೆಲ್ಲ 'ವರ್ಮ' ಎಂದು ಕೊನೆಯಾಗುವ ಹೆಸರಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು.

ತಾಳಗುಂದದಲ್ಲಿ ಬಹು ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದ ಈಶ್ವರದೇವಾಲಯದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕೆರೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದು ಈ ಶಾಸನದ ಉದ್ದೇಶ. ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿದವನು ಕಾಕುಸ್ಥವರ್ಮನ ಮಗ ಶಾಂತಿವರ್ಮ.

---

[24] EC. VII SK. 176, c. 450 A.D.

[25] "We next come to the Tālagunda·pillar (SK. 176) than which no more important or interesting inscription has been discovered in Mysore, whether we regard its content, its style, or its execution; and it has attracted much attention in Europe" (Ibid. Intro.) p. 7

ಕದಂಬವಂಶದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವ ಈ ತಾಳಗುಂದ ಶಾಸನದ ಕಂಬದ ರಚನೆಯು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು.—"The pillar, which is of very hard dark grey granite, is standing in front of the ruined Praṇamēśvara temple. Its pedestal is 5 feet 4 inches high and 1 foot 4 inches square at the top, a little more at the base. *The shaft is octagonal, 6 feet 4 inches high, and each face being 7 inches wide, but tapering slightly towards the top, The finial is a pear-shaped ornament, 1 foot 11 inches high,* with a considerable piece split off lengthwise on one side, taking off a little bit from the end of line 10, but no letters are lost. The engraving is in artistically cut box-headed characters, and there are two lines on each face except the last, which has only half a line. *The invocation at the beginning is on the pedastal,* and runs up connecting with the first line. The inscription reads from the bottom upwards."

ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಬೇಕಾದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳಿವೆ. ಸ್ತಂಭ ಅಷ್ಟಕೋಣಾಕಾರವಾಗಿ, ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತ ಸಣ್ಣಕ್ಕಾಗಿದೆ. ಯೂಪವೂ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನಾಗಲೇ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ 'finial' ಅಥವಾ ಶಿಖರಭಾಗವು ಯೂಪಸ್ತಂಭದ 'ಚಷಾಲ'ದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಯಂತಿದೆ. ಶಾಸನದ ಪಾಠವನ್ನು ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ. ಎಂದರೆ, ಸ್ತಂಭವನ್ನು ಶಾಸನವನ್ನು ಕೆತ್ತುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದ್ದರೆ, ಇಡೀ ಶಾಸನವನ್ನು ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆಯೇ ಕೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದರು. ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಶಾಸನದ ಆರಂಭದ ಸ್ವಲ್ಪಭಾಗವನ್ನು ಕೆತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ, ಶಾಸನವನ್ನು ಬರೆಯಿಸುವ ಮೊದಲೇ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಸ್ತಂಭವಿದ್ದಿತೆಂದೂ, ಶಾಸನವನ್ನು ಹಾಕಿಸುವ ಯೋಚನೆ ಬಂದಾಗ, ಬೇರೆ ಕಂಬವನ್ನು ಅಥವಾ ಶಿಲಾಫಲಕವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದರ ಬದಲು ಆಗಲೇ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಮುಂದೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ಕಂಬವನ್ನು ಶಾಸನವನ್ನು ಕೆತ್ತಲು ಬಳಸಿಕೊಂಡರೆಂದೂ ಊಹಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಊಹೆ ನಿಜವಾದರೆ—ಆ ಕಂಬವು

(1) ಮೂಲತಃ ಯೂಪಸ್ತಂಭವಾಗಿರಬೇಕು (ತಾಳಗುಂದವು ಒಂದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಗ್ರಹಾರವಾಗಿದ್ದಿತೆಂಬುದನ್ನು[26] ಇಲ್ಲಿ ನೆನೆಯಬಹುದು)

---

[26] ಇಲ್ಲಿ 32,000 ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವರನ್ನು ಮಯೂರಶರ್ಮನು ಉತ್ತರದ ಅಹಿಚ್ಛತ್ರ ನಗರದಿಂದ ತಂದು ತಾಳಗುಂದದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದೂ ಈಚಿನ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ.

(2) ಅಥವಾ ಮಯೂರಶರ್ಮನು ತನ್ನ ವಿಜಯದ ಸ್ಮಾರಕವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ವಿಜಯಸ್ತಂಭವಿರಬಹುದು. ಯೂಪವು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬಲಿಕೊಡುವ ಸ್ತಂಭವಾದದ್ದರಿಂದ, ವಿಜಯಸ್ತಂಭಗಳನ್ನು ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಮಿಸಿರುವ ಸಾಧ್ಯತೆ ಇದೆ.

ಈ ಎರಡೂ ಊಹೆಗಳೇ. ಎರಡನೆಯ ಊಹೆಗಂತೂ ಯಾವ ಆಧಾರವೂ ಇಲ್ಲ; ಮೊದಲನೆಯ ಊಹೆಗೂ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ, ನಿಜ. ಆದರೂ ಇದು ಎರಡನೆಯ ದರಷ್ಟು ದುರ್ಬಲ ಊಹೆಯಾಗಲಾರದು; ಊಹೆಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಕೆಲವು ಆಧಾರ ಗಳನ್ನು ಆಗಲೇ ಸೂಚಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಶ್ರೌತಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಯೂಪನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಜಾತಿಯ ಮರಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನಾಗಲೇ ಹಿಂದೆ ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಪ್ರಾಚೀನ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವಾಸ್ತು ಕಾರಣಗಳಿಗಾಗಿ ಮರವನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದುದು. ಶಿಲೆಯ ಬಳಕೆ ಈಚಿನದು.[27]

ಶಿಲೆಯ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ಇನ್ನೂ ಹಲವಾರು ದೊರೆತಿವೆ.[28] ಕ್ರಿ.ಶ.

---

[27] "It may create a feeling of disappointment in some minds when they are told that there is no stone architecture in India older than two and a half centuries before the christian era····it can be proved that they (= Indians) possessed palaces and halls of assembly, perhaps even temples, of great magnificence and splendour, long anterior to Asoka's accession; but like the buildings of the Burmese of the present day, they were all in wood. Stone, in those days, seems to have been employed only for the foundations of buidlings, or in engineering works, such as city walls and gates, or bridges or embarkments; all else, as will appear in the sequel, were framed in carpentary"—James Furgusson: History of Indian and Eastern Architecture, Vol I (Munshiram Manoharlal, Delhi, 1967) p. 52.

[28] 'Stone Yūpa ascribed to Nṛga' ಎಂಬ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಲೇಖನವನ್ನು B.CH.Chhabra ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. (Annals of the Bhandarkar Oriental Research Institute, 1968. Golden Jubilee Vol. pp. 95–7).

'ಶಾರ್ಙ್ಗಧರ ಪದ್ಧತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಕಲನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಉದ್ಧೃತವಾಗಿವೆ. ಇವೆರಡನ್ನೂ ನೃಗ ಮಹಾರಾಜನ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಿರುವ ಕಲ್ಲಿನ ಯೂಪ ಸ್ತಂಭದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವುದಾಗಿ ಶಾರ್ಙ್ಗಧರ ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ("ಏತೌ ನೃಗನೃಪತಿ

5ನೇ ಶತಮಾನದ ಶಾಸನಗಳಿರುವ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ಬೋರ್ನಿಯೋ—ಸುಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊರಕಿವೆ. ಅವುಗಳ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲವರ್ಮನ್ ಎಂಬಾತ ಮಾಡಿದ ಯಾಗಗಳು, 'ಬಹು ಸುವರ್ಣ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಬಹುವಾಗಿ ಚಿನ್ನವನ್ನು ವ್ಯಯಿಸಿದ್ದು, ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಹಸುಗಳನ್ನು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ಇತ್ಯಾದಿ ಸಂಗತಿಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ.[29] (ದೂರ ಪ್ರಾಚ್ಯದ ದೇಶಗಳ ಮೇಲೆ ಆಗಿದ್ದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪ್ರಭಾವ ಅಪರಿಮಿತ). ಮಥುರಾನಗರದ ಸಮೀಪದ ಈಸಾಪುರದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ದೊರೆತಿವೆ.[30] ಯಮುನಾ ನದಿಯ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿದ್ದ ಅವುಗಳನ್ನು ಪಂಡಿತ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಎಂಬುವರು ಗುರುತಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ತಂದು ಮಥುರಾದ ವಸ್ತುಸಂಗ್ರಹಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದರು. ಇವು ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳೆಂಬುದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರ ಮೇಲಿರುವ ಶಾಸನದಿಂದ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದರ ಮೇಲೆ ಶಾಸನವಿಲ್ಲ. ಶಾಸನವಿರುವ ಕಂಬ 19′ 19″ ಎತ್ತರವಿದ್ದು, ಕೆಳಗಿನಿಂದ 8′ 7″ದವರೆಗೆ ಚೌಕವಾಗಿದ್ದು ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟಕೋಣಾಕಾರವಾಗಿದೆ. ಚೌಕಪ್ರದೇಶದ ಮೇಲೆ, 5″ ಎತ್ತರದಲ್ಲಿ ಕಂಬವನ್ನು ಎರಡು ಬಾರಿ ಸುತ್ತುವರಿದ ಹಗ್ಗವನ್ನೂ, ಹಗ್ಗದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿಕೆಯನ್ನೂ ಕೊರೆಯಲಾಗಿದೆ. (ಇದು ಪಶುವನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಹಗ್ಗವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ). ಹಗ್ಗದ ಕೆಳಗೆ, ಚೌಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೆತ್ತಲಾಗಿದೆ. ಕಂಬವನ್ನು ಹೂಳಿದ್ದಾಗ, ಬಹುಶಃ ಶಾಸನವು ಬುಡದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವಂತಿತ್ತು; ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲೇ ಕೊರೆದ ಹಗ್ಗವೂ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಪಶುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕಲು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದ

ಪಾಷಾಣ ಯಜ್ಞ ಯೂಪ ಪ್ರಶಸ್ತೀ"). ನೃಗ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಬ್ಬ ಪೌರಾಣಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಇವನ ಯೂಪಸ್ತಂಭ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅದೊಂದು ಅದ್ಭುತ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವುದು ಯೂಪಸ್ತಂಭದಿಂದ ಅಲ್ಲ, ಡೆಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಶೋಕನ ಶಾಸನವಿರುವ ಸ್ತಂಭದಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಾರ್ಙ್ಗಧರ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಆಕರದ ಹೆಸರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೇ ತಪ್ಪು. ಅವನು ಅಶೋಕನ ಸ್ತಂಭವನ್ನು ನೃಗನ ಯೂಪಸ್ತಂಭವೆಂದು ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಅಥವಾ ಜನರು ತಪ್ಪು ಭಾವನೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿರಬೇಕು.

ಅಶೋಕನ ಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ ಇರುವ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯು ಚೌಹಾನ್ ದೊರೆ ವೀಸಲ ಅಥವಾ ವಿಗ್ರಹರಾಜನದು (ಕ್ರಿ. ಶ. 12ನೇ ಶತಮಾನ). ಈಚಿನ ಶಾರ್ಙ್ಗಧರ ಪದ್ಧತಿಯ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳು ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಶಾಸನದಲ್ಲಿವೆ. (ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಶಾಸನ ಮತ್ತು ಇನ್ನಿತರ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳನ್ನು ಕೀಲ್‌ಹಾರ್ನ್ ಅವರು I A. Vol. 19ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

29 C. Shivaramamurthi: Indian Epigraphy and South Indian Scripts (Madras 1966). p. 8, 51

30 J. PH. Vogel: The Sacrificial posts at Isapur (Archaeological Survey of India Report, 1910–11) pp. 40–8

ಹಗ್ಗದ ಜಾಗವೂ ಅದೇ ಆಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ತಂಭದ ತುದಿಯು ಬಲಗಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದೆ. ಬಲತುದಿಯ ಮೂಲೆಯನ್ನು ಚಪ್ಪಟೆಯಾಗಿ ಕೆತ್ತಿದೆ. ಈ ಭಾಗ ಯೂಪಸ್ತಂಭದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿನ 'ಚಷಾಲ'ವೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಲು ಮಧ್ಯೆ ಚೌಕಾಕಾರದ ಪಟ್ಟಿಯಿದೆ. ಬಾಗಿದ ತುದಿಯಿಂದ ಒಂದು ಹಾರ ನೇಲುತ್ತಿದೆ. (ಇದು ಬಹುಶಃ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಹಾರದ ಪ್ರತೀಕವಿರಬಹುದು) ಶಾಸನವಿರದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ತಂಭವೂ ಒಂದೆರಡು ಸಣ್ಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಬಹುತೇಕ ಹೀಗೆಯೇ ಇದೆ.

ಇಲ್ಲಿಯ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಾಸನವು ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಶ. ಒಂದನೆಯ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ರುದ್ರಿಲನ ಮಗನಾದ ದ್ರೋಣಲ ಎಂಬ ಭರದ್ವಾಜ ಗೋತ್ರದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹನ್ನೆರಡು ರಾತ್ರಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಯಾಗದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈ ಯೂಪವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಯಿತೆಂದು ಶಾಸನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ—(". . . .ರುದ್ರಿಲ ಪುತ್ರೇಣ ದ್ರೋಣಲೇನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೇನ ಭಾರದ್ವಾಜ ಸಗೋತ್ರೇಣ ಮಾಣಭ್ಯಂ ದೋಗೇನ ಇಷ್ಟ್ವಾ ಸತ್ರೇನ ದ್ವಾದಶರಾತ್ರೇಣ ಯೂಪಃ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತಃ"). ಶಾಸನವು "ಪ್ರಿಯಂತಾಮ್ ಅಗ್ನಯಃ" (ಅಗ್ನಿಗಳು—ಗಾರ್ಹಪತ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಆಹವನೀಯ—ಶುಭವೀಯಲಿ) ಎಂದು ಕೊನೆಯಾಗಿದೆ.

ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಯೂಪಸ್ತಂಭಗಳು ದೊರಕಿವೆ.[31]

ಅನುಬಂಧ

"ಜೂಬು" ಪದದ ನಿಷ್ಪತ್ತಿ

"ಜೂಬು" ಪದ ಅನೇಕ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಪದದ ಅರ್ಥ ತೀರಾ ಅನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿದೆ. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದಲ್ಲಿ ಆ ಪದ ಹೀಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಹರಿವ ಹಾವಿಂಗಂಜೆ ಉರಿಯ ನಾಲಗೆಗಂಜೆ
ಸುರಗಿಯ ಮೊನೆಗಂಜೆ,
ಒಂದಕ್ಕಂಜುವೆ, ಒಂದಕ್ಕಳುಕುವೆ :
ಪರಸ್ತ್ರೀ ಪರಧನವೆಂಬೀ ಜೂಬಿಗಂಜುವೆ.
ಮುನ್ನಂಜದ ರಾವಣನೇವಿಧಿಯಾದ
ಅಂಜುವೆನಯ್ಯಾ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವಾ ‖

---

31 ವಡಗಾಂವ — ಮಾಧವಪುರದಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಒಂದು ಶಿಲಾಸ್ತಂಭದ ಮೇಲೆ 'ಕಸಪಗೋತ'ಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ವೈದಿಕನೊಬ್ಬ ವಾಜಪೇಯ ಯಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯಿದೆ. ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮೀಲಿಪಿಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ಶಾಸನ ಸುಮಾರು ಕ್ರಿ.ಪೂ. 1ನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದು. ಇದನ್ನು ಶ್ರೀ ಆರ್. ಎಸ್. ಪಂಚಮುಖಿಯವರು 'ಯೂಪಸ್ತಂಭ'ವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. (**ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಂಶೋಧನೆ.** ಧಾರವಾಡ, 1953 ಪು. 5), ಆದರೆ ಈ ಸ್ತಂಭವು ಷಟ್ಕೋಣಾಕಾರವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿದರೆ, ಅದು ಯೂಪವೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಸಂದೇಹವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ.

ಸಂದರ್ಭದ ಮೇಲೆ ಆ ಪದಕ್ಕೆ 'ಭಯಂಕರವಾದ ಒಂದು ವಸ್ತು' ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀ ಶಿ. ಶಿ. ಬಸವನಾಳರು.[32] ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪರಿಷ್ಕರಣದಲ್ಲಿ, "ಭಯಂಕರ, ಕೋರೀಹುಳ (?)" ಎಂಬರ್ಥ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.[33] ಎರಡನೆಯ ಅರ್ಥಕ್ಕಂತೂ ಆಧಾರವೇ ಇಲ್ಲ. ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದಲ್ಲಿ ಈ ಪದ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.[34]

. . . .
ಅಸುರರ ಶಿರೋಮಾಲೆಯ ಕೊರಳಲ್ಲಿ ಉರದಲ್ಲಿ
ಹಾರವಾಗಿ ಧರಿಸಿ, ಜಗಕ್ಕೆ ಜೂಬಾಗಿಪ್ಪಲ್ಲಿ
ಶಂಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಿಶ್ಶಂಕನೆಂಬ ಗಣೇಶ್ವರನಾಗಿರ್ದನು
. . . .

ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಿ. ಶಿ. ಬಸವನಾಳರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ "ಭಯೋತ್ಪಾದಕ ವಸ್ತು ಹಾಗೂ ಸ್ಥಿತಿ" ಎಂದಿದೆ. ಎಸ್. ಎಸ್. ಭೂಸನೂರಮಠರು ಇದೇ ಸಂದರ್ಭದ ಈ ಪದಕ್ಕೆ ಜೊಂಪು, ಮರವೆ, ಮಾಂದ್ಯ, ಜುಮ್ಮು ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[35] ನಾಲ್ಕೂ ಊಹೆಗಳೇ.

ಇವರು ಯಾರೂ ರಾ. ಬ. ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನು ಗಮನಿಸಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. 1923ರಷ್ಟು ಹಿಂದೆಯೇ ಅವರು ಸಂಪಾದಿಸಿದ **ಶಾಸನಪದ್ಯಮಂಜರಿ**ಯಲ್ಲಿ ಶಾಸನವೊಂದರಲ್ಲಿ ಬರುವ ಈ ಪದಕ್ಕೆ 'ಯೂಪ' ಎಂಬರ್ಥವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.[36] ಆದರೆ ಯಾವ ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ಕೊಡಲು ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಈ ಅರ್ಥವು ಬಹುಶಃ ಸರಿಯಾದುದೆಂದೂ, ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ 'ಜೂಬು' ಎಂಬುದು 'ಯೂಪ'ದ ತದ್ಭವವೆಂದೂ ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು ಈ ಅನುಬಂಧದ ಉದ್ದೇಶ.

ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ ಸಂದರ್ಭ ನೋಡಿದರೆ 'ಜೂಬು' ಎಂಬುದು

---

32 ಬಸವಣ್ಣನವರ ಷಟ್ಸ್ಥಲದ ವಚನಗಳು (ಸಂ. ಶಿ. ಶಿ. ಬಸವನಾಳ. ಧಾರವಾಡ. 1951). ಪು. 117. ಈಚೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ಕಿಟ್ಟೆಲ್ ಕೋಶದ ಪರಿಷ್ಕೃತ ಪುನರ್ಮುದ್ರಣದಲ್ಲಿ (Vol. II, Madras, 1969. p. 695) 'ಜೂಬು'ಗೆ an evil spirit, a demon ಎಂಬರ್ಥ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

33 ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು (ಧಾರವಾಡ. 1968). ಪು. 631

34 ಚನ್ನಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನಗಳು (ಸಂ. ಆರ್. ಸಿ. ಹೀರೇಮಠ. ಧಾರವಾಡ 1965) ಪು. 9

35 ಸಿದ್ಧವೀರಣ್ಣೊಡೆಯನ ಶೂನ್ಯಸಂಪಾದನೆ (1958)—ಅರ್ಥಕೋಶ ನೋಡಿ.

36 ಶಾಸನ ಪದ್ಯಮಂಜರಿ (ಬೆಂಗಳೂರು. 1923) ಪು. 291

ಅಂಜಬೇಕಾದ ಭಯಂಕರ ವಸ್ತುವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಅರ್ಥ ಛಾಯೆ ಜೈನಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ, ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'ಜೂಬು' ಪದಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ. **ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣದಲ್ಲಿ**[37] ಆ ಪದ ಬಂದಿರುವ ಉಲ್ಲೇಖ ಹೀಗಿದೆ—"ಆತ್ಮ ಪರಿವೃಢಪ್ರತಾಪಮನತಿಶಯಿಸಿ ಜೂಬು ಮಾಱ್ಬ ಚರನಂ ಜ್ವಳನಜಟಿ ಕಟಾಕ್ಷಿಸಿ. . . ." ಅಶ್ವಗ್ರೀವನ ದೂತ ತನ್ನ ಯಜಮಾನನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಬಹಳ ಹೊಗಳಿ, ಜ್ವಳನಜಟಿ ಮುಂತಾದವರನ್ನು ಹೆದರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದೇ ಅವನು 'ಜೂಬು ಮಾಡಿ'ದ್ದು. ಇಲ್ಲಿಯೂ 'ಜೂಬು' ಭಯಂಕರವಾದುದು ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಂತೂ ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆ ಉಲ್ಲೇಖಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ :

(1) "ಚೋಳನ ಜೂಬು ಮಾಳವನ ಗೋಳ್ಮಾರಿ ಚೋಳನನಟ್ಟಿ
ತಿಂಬ ಮಾಕಾಳಿ ವರಾಳನಂ ತುಳಿವ ಗಂಧಗಜಂ ಖಚನಳ್ಳಿಯಂಬು
ನೇಪಾಳನ ಬೆನ್ನ ಚಮ್ಮಟಿಗೆಯಿಂ ನಡೆತಂದನೆ ವೀರವಿಷ್ಣು
ಭೂಪಾಲಕನೆಂಬ ಸಂಭ್ರಮವೊ ವೈರಿನೃಪಾಳರ ಮಂಡಳಂಗಳೊಳ್. . . .[38]

(2) "ಮಾಳವರಾಯ ರಾಜ್ಯಮಥನಂ ಮಲೆಯಾಳ ಮಹೀಸ ಜೂ
[ಬು] ಬಲ್ಲಾಳ ನೃಪಾಳ ಮತ್ತಗಜಕೇಸರಿ. . . ."[39]

(3) "ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಸಹಿತಂ ಗಾಯಗೋವಳ ಗಂಡ
ಪೆಂಡಾರ ಮಂನೆಯ ಜೂಬು. . . .ಗೊಂಗೆಯ ದಣ್ಣಾ
ಯಕರು"[40]

(4) "ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮನುಮಹಾಪ್ರಧಾನಂ ಗಾಯಿಗೋವಾಳ ಗಂಡಪೆಂ
ಡಾರ ಮಂಡಳಿಕ ಜೂಬು ಸೋವೆಯ ಕಣ್ಣಾಯಕರಳಿಯ
ಹಿರಿಯ. . . . . . . .ಕೇತಯ ದಣ್ಣಾಯಕರು"[41]

ಮೊದಲ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಂತೂ 'ಜೂಬು' ಮಾತಿಗೆ ಯೂಪ ಅಥವಾ ವಧಸ್ತಂಭ ಎಂಬ ಮಾತು ಬಹಳ ಉಚಿತವಾಗಿ ಹೊಂದುತ್ತದೆ. 'ಗೋಳ್ಮಾರಿ'. 'ಮಾಕಾಳಿ', 'ಗಂಧಗಜ' ಮುಂತಾದುವೆಲ್ಲ ವಿನಾಶಕಾರಿಗಳು. 'ಜೂಬು' ಕೂಡ ಅಂತಹುದೇ ವಿನಾಶಕಾರಿ. ಮುಂದಿನ ಎರಡು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲೂ ಅದೇ ಅರ್ಥ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

---

37 ವರ್ಧಮಾನ ಪುರಾಣ (ಸಂ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪಭಟ್ಟ ಮತ್ತು ಎಂ. ಗೋವಿಂದರಾವ್. ಮದ್ರಾಸು. 1953). 7. 57 ಗದ್ಯ.

38 EC. VI Chikkamagalur. 104, 1202 A.D.

39 KI. II No. 38, 1235 A.D.

40 EC. VI Tarikere. 80, 1280 A.D.

41 EC. XIV P. 72, 1261 A.D.

ಕೆಲವು ಶಾಸನಗಳಲ್ಲಿ 'ಜೂಬು' ಬದಲು 'ಜೂಜು' ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.[42] ಮೂಲತಃ ಶಾಸನವನ್ನು ಕೆತ್ತಿರುವವರೇ ತಪ್ಪು ಮಾಡಿರಬಹುದು. ಅಥವಾ ಶಾಸನವನ್ನು ಓದುವಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಾಗಿರಲೂ ಸಾಧ್ಯ. ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ 'ಯೂಪ ಗ ಜೂಬು' ಎಂಬ ಸಮೀಕರಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕೆಳಗಿನ ಪದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಪದಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ.

ದ್ಯೂತ — ಜೂದು, ಜೂಜು
ರೂಪ — ರೂಪು
ಊನ — ಊನು
ಭೂತ — ಬೂತು (—ಮರುಳು, ಹುಚ್ಚ, ಮೂರ್ಖ, ನೀಚ)

ಎಂದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳ ಮೊದಲ ಉಚ್ಚಾರಾಂಶದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ 'ಊ' ಕಾರವಿದ್ದರೆ, ಅಕಾರಾಂತವಾದ ಅಂತಹ ಪದಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಉಕಾರಾಂತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂತಹ ಕಡೆ ಇಕಾರಾಂತವಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಕೆಲವು ಸಾರಿ ಉಕಾರಾಂತವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿರುವುದುಂಟು. ಉದಾಹರಣೆಗೆ—

ಧೂಲೀ — ದೂಳು
ಭೂತಿ — ಬೂದಿ, ಬೂದು (ನೋಡಿ 'ಬೂದುಬಣ್ಣ')

ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪದಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಬಂದಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ಎಲ್ಲಿಂದಲೇ ಬಂದಿರಲಿ, ಅಂತ್ಯಸ್ವರದ ಮಾರ್ಪಾಟಿನ ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಸಂಕೋಚವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಸಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ಜೂಬು' ಎಂಬುದು 'ಯೂಪ"ದಿಂದಲೋ, ಅದಕ್ಕೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ (cognate) ಪ್ರಾಕೃತದ ಇನ್ನಾವುದೋ ಪದದಿಂದಲೋ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂಬ ಊಹೆ ಸಾಧಾರವಾದುದೆಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಮೂಲತಃ 'ವಧಸ್ತಂಭ' 'ಬಲಿಸ್ತಂಭ' ಎಂಬರ್ಥವಿದ್ದ ಆ ಪದಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ 'ಹಿಂಸೆ' 'ಭಯಾನಕ' 'ಭಯಂಕರ' ಎಂಬ ಅರ್ಥಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರಬಹುದು. ಬಸವಣ್ಣನವರ ವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಸ್ತ್ರೀ ಪರಧನಗಳು 'ವಧಸ್ತಂಭ' ಗಳು, ಎಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನ ನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವ ವಸ್ತುಗಳು ಎಂಬ ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನೇ ಗ್ರಹಿಸಿದರೂ ತಪ್ಪಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

---

[42] Karnatak Inscriptions. Vol. V (Dharwar 1969). —"ಸರಣಾಗತವಜ್ರಪಂಜರಂ ವೈರಿದಿಕ್ಕುಂಜರಂ ಮೂವ[ಡಿ]ಗಣ್ಡರ ಜೂಜು ನಾಮಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಸಸ್ತಿ ಸಹಿತಂ. . . ." (p. 20, p. 27).